

Málnási Ferenc

János Zsigmond Unitárius Kollégium

Jubileumi évkönyv – 1993–2013

Szerk.: Popa Márta és Máthé Ildikó

Készült a Kolozsvári Gloria Nyomdában, 2013.

Iskoláink életéről leggazdagabban, a szemtanúk hitelességével az értesítők adnak számot. Az értesítők nem egyszerűen az iskolák évi beszámolóí, hanem a tanárok tudományos megnyilatkozásainak fórumai, az iskolai élet színes lenyomatai, emberi sorsok induló szakaszának hírmondói, iskolatörténeti, tágabban a neveléstörténeti kutatásoknak legfontosabb forrásai. Ezek a dokumentumok a hazai oktatás és nevelés tanévenkénti eseményeiről közölnek alapvető, fontos és egyedülálló ismereteket, osztályonként ismertetik a tantárgyakat, a tananyagot, a használt tankönyveket is, s a tanárok névsora mellett bemutatják iskolai munkájukat és az iskolán kívüli tevékenységüket, a diákok tanulmányi eredményeit.

A műfaj előzményei a XVIII. századig nyúlnak vissza, Mária Terézia már 1777-ben a Ratio educationis 235. §-ban előírta, hogy „A tanév végén ... minden iskolában és fakultáson nyomtatásban kell megjelentetni a teljes év munkájával kiérdemelt osztályzatok jegyzékét.”

Ezek a kiadványok – érdemsorozatok – nagyrészt latinul jelentek meg, és az iskolai értesítők elődjeinek tekinthetők. Az 1849-ben kiadott osztrák oktatásügyi rendelet – az Entwurf – a szabadságharc leverése után a magyarországi iskolákra is kötelező volt. E rendelet iskolai értesítők kiadására kötelezte a középiskolákat.

A „hagyományos” iskolai évkönyvek céljáról és szerkezetéről a *Magyar pedagógia lexikon* így ír: az iskolák a tanév végén nyomtatott évi értesítőt adnak ki, amelyre nézve a rendelkezések a következők: tartalmaznia kell a lefolyt iskolaév történetének minden fontosabb mozzanatát (beírások, tanév megnyitása és lefolyása, vizsgálatok, a testületben beállt változások, tanulmányi kirándulások, iskolai ünnepélyek, egészségi állapot, hivatalos látogatások stb. A tantestület tagjainak névjegyzékét, az iskola munkakörét, társadalmi és irodalmi munkásságát, az ifjúsági egyesületek működését, a könyv- és szertárak gyarapodását, a tanulók névjegyzékét, osztályzatát.

A legkorábbi értesítő 1744-ben jelent meg Kassán. A későbbi értesítők, „érdemsorok”, „érdemsorozatok”, „classification juventutis”, ezek bibliográfiája egy kb. 1300 címleírás Aradtól Zágrábig. Az érdemsorok túlnyomó része latin nyelvű, az 1840-es évektől kezdődően jelentek meg magyar nyelven.

A 456 esztendőös Kolozsvári Unitárius Kollégium régebbi és az 1993-ban újraindult iskola új évkönyvei mellé most az 1993–2013-as évi *Jubileumi évkönyvet* is kézbe vehetjük.

A kötet írásait három nagy fejezetbe foglalták:

1. Jubileumi év.

Bálint Benczédi Ferenc, a Magyar Unitárius Egyház püspöke *Alma mater* című írásában a tudás, a hit, a lélek és a test, az ész és a szív csodálatos együttléte, műhelymunka és kutatás, „Az ember műhelye”, a schola, az alma mater jelentőségéről szólva az Unitárius Kollégium újraindításának 20. évfordulója alkalmával Isten áldását kérte az iskola tanárainak, növendékeinek és alkalmazottjainak életére és munkájára.

Popa Márta, a János Zsigmond Unitárius Kollégium igazgatója Lev Tolsztoj szavait választotta köszöntője mottójául: „Csak azoknak a népeknek van jövőjük, azokat lehet történelmi népeknek nevezni, amelyek érzik, hogy intézményeikben mi a fontos és jelentős, és ragaszkodnak hozzá.” Az igazgatónő felidézte, hogy a 456 évben a 20 év pillantásnyi idő, a pillanat azonban élő és elszánt, minden nap, hónap és év „ádáz harcot” jelentett, mert az állami és városi hatóságok a több évszázados múlttal rendelkező, jól bevált oktatási-nevelési mintákra épülő, magyar egyházi iskolák utódait a perifériákra akarták szorítani. Ám az iskolánknak sikerült visszakapni az erdélyi oktatásban 456 éve megteremtett, megalapozott elismertségét, a tanárok odaadó munkája, hűséges és türelmes kitartása, az unitárius egyház mindenkori püspökeinek, az egyházi képviselőtanácsnak, a lelkészeknek a bátorítása, lelki és anyagi segítsége, a diákok és a szülők bizalma, támogatása nyomán.

Dr. Máthé Dénes főgondnok a magyar pedagógusok előképének, mintájának, Apáczai Csere Jánosnak az alakját idézte, aki az 1656-ban elhangzott kolozsvári beszédében „*Az iskolák felette szükséges voltáról...*” értekezett. Apáczai az iskola négy szereplőjének: a diáknak, a tanárnak, a lelkésznek (az iskola „papi kurátora”) és a „világi kurátoroknak” a felelősségét és mulasztásait vette számba. A jó diákot a belső, szellemi érdeklődés motiválja, „mert a tanulás gyökerei keserűek, de a gyümölcsei édesek”. A tanítói/tanári munka előfeltétele az alapos felkészültség, a jó tanítás módjának elsajátítása és gyakorlása. A tudós lelkipásztorok az iskolát úgy tisztelik, mint édesanyjukat, az iskolák tanítóit szeretik, pártfogolják. A világi felügyelők pedig akkor tölthetik be hivatásukat, ha maguk is tanult, iskolaszerető emberek.

Popa Márta és Koródi Alpár az Unitárius Kollégium vázlatos történetét ismertették, az 1556–57-es iskolai évtől napjainkig.

Dr. Fazekas István *Dávid Ferenc iskolái* címmel, a 16. századi Erdély nagy hitújítójaként és egyházalapítóként tisztelt rektor, püspök életéről szólva azokat

az iskolákat vette számba, amelyekben tanult, oktatót és irányította a nevelés folyamatát. Arra kereste a választ, hogy iskolái milyen szellemi tőkével bocsátották útra, hol és hogyan kapott indítékot hitújító tevékenységéhez, valamint hogy oktatói-nevelői tapasztalata és tudós munkatársai hogyan segítették egyházi célkitűzései megvalósításában. A kolozsvári hagyományos plébániai, a gyulafehérvári káptalani, majd a brassói iskolában végzett tanulmányai után a wittenbergi egyetem, majd a beszercei és kolozsvári protestáns iskola oktatójaként, rektoraként kipróbálhatta azokat az előadási módszereket, amelyek a sikeres egyházi tevékenységében is segítettek: a figyelem felkeltése, a lankadó figyelem élénkítésének módjai, logikus érvelés, az előadás átélése, találó humor, szikrázó élc, a gúny kímélettel használt eszközei, a dialektika ereje. Melanchton példáját követve bizonyára Dávid Ferenc is nyitott volt a diákjai által feltett kérdésekre, és igyekezett egyéniségüknek megfelelő pályára irányítani őket.

Dr. Kovács Sándor teológiai tanár Magyarország választott királyáról, Erdély első fejedelméről, János Zsigmondról szóló tanulmányában olvashatjuk, hogy a fiatal Zsigmond „lelkét sokkal inkább foglalkoztatta a szent tudomány, mintsem lóra kapva győztes csatáról csatára vezesse hadseregét”. János Zsigmondnak örök érdeme, hogy Erdély rendjeivel Európa-szerte páratlan szabadelvű vallás- és egyházpolitikai rendszert alkotott meg. Egyház- és művelődéspolitikája tette és teszi őt igazán nagygyá történelmünkben, azon fáradozott, hogy országának Szászsebesen egyetemet alapítson, hogy a reformáció során kialakult felekezetek békében éljenek egymás mellett. A fejedelem unitárius tanácsosaira és Dávid Ferenc udvari papjára hallgatva a tordai országgyűlésen olyan vallásügyi határozatot hozott, amely békét és harmóniát teremtett az erdélyi fejedelemségben.

Dávid Ferenc és János Zsigmond szobrát (Sepsi József alkotása), 2013 szeptemberében állíttatta a kollégium az újjávarázsolt Felvinczi Györgydíszteremben).

Sánta Krisztina könyvtárosnak a „két súlyos jelenség előtt” állva – a művészetnek a szellemi világhoz vezető hídján – Rudolf Arnheim gondolata jut eszébe: „Az anyagból mintázott legegyszerűbb forma is olyan, mint a vízbe dobott kavics, felbolygatja a nyugalmat, mozgósítja a teret”. Két olyan képmás néz vissza, akik anno Domini megváltoztatták a világ sorsát, az egy Istenre való koncentráció vont maga után azt az energiát, amiből megszületett a Dávid Ferenc-i hatás, kiteljesedve János Zsigmond fejedelem hozzáállásával. Majd a művész vallomását idézi, hitvallását az alkotásról: „...részei vagyunk a Minden-ség Építőmestere nagy művének, a Teremtő Szellem lényege pedig bennünk is ott van.”

Musis et virtutibus címmel az előbbi témát folytatja Sánta Krisztina, azzal a gondolattal, hogy „a lélek kenyere a művészet. A zene, a tánc, a vers mágikus eszköz, a rajz már a legősibb korban is teremtő lényel bírt. Megidézni az embert segítő emberfelettit – akár a múzsák segítségével – folytonos törekvés volt. A szépség mindennemű megnyilvánulása erőt sugároz, és boldogságot, harmóniát teremt. A múzsák léte és tevékenysége létkérdés volt már az emberiség hajnalán is. Aki a szépséget, összhangot, magasabb rendűt igyekszik életébe bevonni, az természetyszerűen igényli ennek hozadékát, az erényt. Az erényes művészet és a művészi erény kéz a kézben jár.”

Rácz Mária lelkész egyházi beszédét olvashatjuk: *Unitáriusságunk a címer tükrében* címmel – hitünknek és vallásosságunknak forrását – a reformáció forrongó világába vezetve próbálja megértetni... Erdély szellemi táptalaja, az itt kialakult sajátos helyzet, hogy míg Nyugaton a reformáció hívei is képesek voltak máglyára küldeni a másképp gondolkodókat, addig ez a kis fejedelemség mindenkit befogadott, lehetővé tette a nagy gondolkodók letelepedését, illetve a máshol élők könyvbe foglalt gondolatának terjesztését. Mit is hirdet az unitárius címer templomainkban, közösségi termeinkben, irodáinkban? A bibliai idézetből származó kígyó és galamb – unitárius szimbólumként. A kígyó okosságának és a galamb szelídségének összekapcsolása az ószövetségi bölcsesség fogalmát tükrözi. Ez a kettős jelkép egyházunk címerében hirdeti, hogy az unitarizmus az ész és a szív vallása, az értelem és az érzelem összehangolása pedig egy felsőbb szintű vallásosságot és mélyebb tudatosságot eredményez.

A János Zsigmond Unitárius Kollégium tanári karának az 1993–2011 közötti névjegyzéke után a Kollégium műemlék épületének történeti adatai sorakoznak, majd egy csokorba gyűjtve, a volt diákok visszaemlékezéseit, vallomásait olvashatjuk: *Húsz év tükrében* címmel...

2. A 2011–2012-es tanév

A fejezetben Popa Márta igazgatónő az oktató-nevelő programokról, egyéb tevékenységekről, a szervezéshez kapcsolódó intézkedésekről, testvérprogramokról számol be. Két megvalósítást emelnénk ki: az Országos Minőségi Bizottság maximális pontszámmal megadta az iskola elemi és gimnáziumi tagozatának az akkreditációját, és a magyar Nemzeti Tehetségsegítő Tanács akkreditált kiváló tehetségpontnak nyilvánította a János Zsigmond Unitárius Kollégiumot.

Eseménynaptár címszó alatt gazdag, képekkel illusztrált beszámolókat találunk: tanévnyitóról, a maratoni meseolvasásról, a krakkói és bécsi tanulmányútról, a dévai zárándokltról, az aradi vértanúkról és az 1956-os forradalomról szóló megemlékezésről, a karácsonyi ünnepségről, a farsangról, a Körömöczi

János Tehetségnapról, a szalagavató udvari bálról, a ballagási és az évzáró ünnepélyről.

Osztálynevelői beszámolók következnek, 21 osztály tanulmányi helyzetéről, az elért eredményekről. Majd a 2011–12-es tanév érettségi eredményeiről kapunk képet.

A nevek köteleznek címmel Baka Judit és Fülöp Mária a Balázs Ferenc Oktatási Tanácsadó Központ munkájáról számolnak be.

A ballagó, az iskolától búcsúzó diákok fényképei után a ballagási beszédeket olvashatjuk, majd a VIII. osztályosok évzárójáról számol be az évkönyv.

A kollégium szervezte programok széles skáláját ismerhetjük meg: *János Zsigmond Unitárius Kollégiumi Napok, Atlantisz barangoz országos versmondó vetélkedő, Biciklitúra határok nélkül* (a Vereckei-hágóig és vissza). A diákok nyertes írásai: Csatári Dóra: *Rövidfilm*, Farkas Ágnes: *A harmadik testvér*, Finta Klára Enikő: *Ördögszékér, A harmadik vércsepp*, Kovács Péter: *Kivi csodálatos gyógyulása, Vágyakozó, Egy patkány emlékiratai*, Sánta Miriam: *Akécmese*, Garfield Adrienne: *Beszélgés az Úrral*.

Irodalmi próbálkozások címszó alatt Finta Klára Enikő: *A walesi lakoma siratója, Hiány teste, árnyék, Kádár Kata (drámaváltozat), Papírcsónak, Pletykajáték* – Fogarasi Ilona, Kovács Péter: *Mostoha a baromfisors...*, Kutya ez a c'est la vie..., Mátó-Székely Orsolya: *Falevelek tánca, Égő táj*, Tasnádi Beáta: *A Nagykánál*. Az előbbi próbálkozások mellett társulnak a *Diákok tollából* fogant írók: Nagy-Betegh Kázmér: *A Fizika és Én*, Csete Melinda: *A kincs megőrzése*, Polacsek Péter: *Hibetetlen kaland: Rettyezát-túra*, Willing Tímea: *Hugonnai Vilma élete*, Sánta Miriam Gabriella: *Vallásszabadság – kicsit másképp*.

3. A 2012–2013-as tanév

Bevezető gondolatok után a pedagógusok és az adminisztratív és kisegítő személyzet névsorát olvashatjuk, majd az oktató tevékenységről, a programokról részletes eseménynaptár keretében tudósít az évkönyv.

Az iskola versenyeredményei – tantárgyak szerint – 64 oldalon (!) sorakoznak.

Az *Eseménynaptár* c. fejezetben 58 oldalon fényképek sorakoznak – biciklitúra, tanévnnyitó, meseolvasás, gólyabál, Dávid Ferenc-émlékünnepély, Erőss Zsolt előadása, Kriza János balladamondó verseny, Mikulásjárás, adventi segélyakció, dr. Kovács Sándor teológiai tanár előadása, karácsonyi ünnepély, farsangi ünnepség, kollégiumi napok (sport), nagykorúsítás, szalagavató udvari bál, vallástábor, ballagási ünnepély...

Bucur Tünde: *Igazgyöngyök otthona* címmel a kollégiumban folyó tehetség-gondozó tevékenységről szólva örömmel tudatja, hogy 2012 júliusában – az erdélyi iskolák közül elsőként –, a Magyar Génusz hálózat *Gyöngyhalászat* néven

regisztrált tehetségpontja, így a János Zsigmond Unitárius Kollégium nemcsak a múzsák és erények, de az igazgyöngyök otthona is.

A 2013-ban megrendezett Erdélyi Tehetségnap eseményeiről olvashatunk beszámolót.

A 2013-ban ballagó diákok fényképei után a ballagáson elhangzott beszédek sorakoznak, ezeket tablók és ballagási kártyák képei, a díszokleveles, Dávid Ferenc-díjas diákok névjegyzéke és az osztálynévsorok (előkészítő, I., V. és IX. osztályok), élükön a tanító, az osztálynevelő nevével.

Iskolánk életéből, illetve életébe nyújt bepillantást a Papucsrádió – a JZSUK sulirádiója, a Médiasztárok a szlovákiai Gútában, ahol a közösség, és nem a víz az úr, És mégis mozog... valami, rövid cikkek.

Az 566 oldalnyi, gazdag, színes, tartalmas, olvasmányos évkönyvet köszönjük Popa Márta és Máthé Ildikó szerkesztőknek, Bíró István, Vakarcs Loránd, Kötő Zsolt, Szekernyés Réka fotósoknak, Baka Judit, Fülöp Mária és Szabó Beáta korrektoroknak, Fülöp Zoltánnak, aki az évkönyv borítóját készítette, Kaupert Melinda és Kiss Boglárka képszerkesztőknek, és nem utolsósorban a kolozsvári Gloria Nyomda munkatársainak!

Jövőre várjuk az újabb évkönyvet!